Синиша СТОЈАНОВИЋ
Педагошки факултет у Врању
Универзитет у Нишу

УДК 371.671.046.12
371.3::821.163.41
- оригинални научни рад -

СТАВОВИ УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ПРЕМА КОМПЛЕТУ УЏБЕНИКА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Сажетак: У раду се испитују ставови ученика млађих разреда основне школе према комплекту уџбеника за српски језик следећих издавача: Завод за уџбенике, Едука, Креативни центар, Нова школа и Klett. У истраживању је учествовало 277 ученика. За процену ставова ученика конструисана је скала по принципу семантичког диференцијала, на којој ученици износе своје процене афективних, мотивационих и когнитивних димензија према прозним текстовима и песмама у читанци, граматички и радним листовима, као и у односу на дидактичку апаратуру у виду питања, налога и упутстава за рад у наведеним елементима уџбеничког комплекта. Резултати показују да ученици, збирно посматрано, групишу своје одговоре на позитивној страни семантичког диференцијала, али у границама средњих вредности. Анализа појединачних елемената скале показује да су негативне процене израженије према дужини и обиму књижевних текстова, мотивационим вредностима песама, прегледности упута и задатака након текстова и песама у читанци и тежини садржаја граматике и радних листова. Ученици који користе различите издаваче значајно се разликују само у ставовима према књижевним текстовима. У осталим елементима процене квалитета уџбеника не постоје значајне разлике између наведених издавачких кућа.

Кључне речи: квалитет уџбеника, семантички диференцијал, ставови ученика, стандарди квалитета.

Теоријска разматрања и истраживања школског уџбеника

На почетку теоријског разматрања овог дела рада најпре треба указати на основна термилошка и стручна питања уџбеника, комплекта уџбеника и основних елемената процене уџбеника, од којих су неки и императивно исказани у виду Стандарда квалитета уџбеника. Када се ради о самим терминима уџбеник и комплет уџбеника, као полазна основа у разматрању наведених питања узимају се нека релевантна педагошка и

* sinisast@ucfak.ni.ac.rs

дидактичка становишта. У *Педагошкој енциклопедији* уџбеник се дефинише као „књига у којој су знанствени или стручни садржаји посредовани кориснику посебно урађени дидактичким инструментаријем, зависно од циљева одгоја и образовања, психофизичке зрелости корисника којему је намијењен те посебних задатака наставног плана и програма, односно школе или нивоа образовања“ (*Педагошка енциклопедија*, 1989: 472). Поред тога, у истом извору наглашава се да уџбеник од осталих школских књига издваја то што је *масовна, основна и обавезна* школска књига. У оквиру дидактичке литературе (Вилотијевић, 1999) уџбеник се разматра у структури дидактичких медија у смислу преносиоца информација. „Уџбеник је неизоставно текстуално наставно средство, основни извор знања намењен ученицима. Припрема се у складу са захтевима наставног програма (тематика, обим и дубина обраде наставног градива). Грађа је у њему логично систематизована, тј. распоређена је на основу узрочно-последичне повезаности; дидактички је обликована на основу психолошких особности ученичког узраста“ (Исто: 467). Поред наведеног одређења, у поменутом извору издвајају се сазнајне вредности уџбеника, дидактичко-методички квалитети, естетски и здравствено-хигијенски захтеви. У савременијим методолошким изворима који се баве врстама научних и стручних радова и критеријумима њихове израде и вредности наводи се да су „уџбеници основна средства у настави, у којима се наставни садржаји једног наставног предмета обрађују у целини. Пишу се по плану и програму наставних предмета, при чему се научни садржаји трансформишу у наставне садржаје, у складу са психолошким, педагошким, дидактичким и методичким начелима и техничко-естетским захтевима“ (Кундачина и Банђур, 2007: 95). Наведене дефиниције, поред основних специфичности уџбеника у односу на остале школске књиге и наставна средства, с правом наглашавају његову масовност и приоритетност у стицању и систематизацији знања ученика. Поједини теоријски приступи (Ивић и сар, 2008) посебно истичу значај уџбеника у структури чиниоца квалитета укупног образовног процеса. Поред уџбеника, наводе се *квалитет средине у којој се одвија процес учења, наставни планови и програми, квалитет наставника, квалитет наставног процеса и квалитет школских постигнућа* чије прогресивно-квалитативне промене захтевају значајнија економска улагања и дужи временски период (Исто: 42). У контексту наведених чинилаца, аутори посебно издвајају значај уџбеника за унапређење укупног образовног процеса из неколико разлога: релативно ниске цене улагања, дуге традиције издавања уџбеника у Србији и задовољавајућих издавачких капацитета. Да би уџбеник могао да испуни наведену „мисију“ потребно је, по мишљењу аутора, стандардизовати квалитет уџбеника на националном нивоу. Притом, стандарди квалитета уџбеника дефинишу се као „захтеви (норме, нормативи, критеријуми) које би требало да испуне уџбеници који се на основу јавне процедуре и на основу дефинисаних мерила могу користити у школама у Србији“ (Исто: 45). У склопу наведених разматрања издваја се неколико категорија стандарда квалитета: стандарди групе **А**, који се односе на квалитет уџбеничког комплета, стандарди **Б**-групе тичу

се квалитета уџбеника – књиге за учење, стандарди **В**-групе покривају квалитет лекције, **Г**-стандарди разматрају садржај уџбеника, и **Б**-стандарди, који се односе на дидактичко обликовање уџбеника (Исто: 50). За потребе овог рада потребно је указати на разлику која се прави између термина уџбеник и уџбенички комплет. Термин уџбеник – књига за ученика подразумева јединицу уџбеничког комплекта (најзначајнију), поред осталих, као што су радна свеска, збирка задатака, практикум и др. Све наведене јединице чине целину уџбеничког комплекта. Наведени израз одговара проблеме у истраживања који је истакнут у наслову овог рада.

На линији наведених разматрања и захтева у педагошко-психолошкој литератури, а у контексту свеопште стандардизације као једне од основних обележја промена образовног система у Србији, формулисани су и Стандарди квалитета уџбеника (Правилник о стандардима квалитета уџбеника и упутства о њиховој употреби, Службени гласник РС, 72/09). У наведеном документу у истом значењу се употребљава термин уџбенички комплет. Стандарди квалитета уџбеника, у овом документу, покривају следеће области квалитета уџбеника: *садржај уџбеника, педагошко-психолошке захтеве, дидактичко-методичке, језичке, етичке и васпитне захтеве, графичко-ликовне захтеве и техничку опремљеност уџбеника*. Стандарди у области садржаја уџбеника упућују на кореспондентност садржаја уџбеника са програмском структуром и циљевима и задацима наставних предмета. Педагошко-психолошки захтеви указују на примереност уџбеника са знајним и емоционално-мотивационим узрасним и индивидуалним особеностима ученика. Дидактичко-методички захтеви тичу се структурираности садржаја и примерености захтева упута и налога и њихову функционалну повезаност са садржајима у основном тексту уџбеника. Језички захтеви наглашавају разумљивост садржаја у уџбенику. Васпитни и етички захтеви указују на формирање одређених васпитних вредности и развоја толерантности према етничким и другим разликама. Графичко-ликовни и технички захтеви указују на вредност иконичких елемената у уџбенику и здравствено-хигијенске елементе који се односе на величину слова и осталих графичких симбола у уџбенику. Поред тога, наведени стандарди посебно се рефлектују у оквиру циљева и задатака наставе српског језика, нарочито у првом циклусу основног образовања. Ту се, пре свега, мисли на развијање љубави према матерњем језику, описмењавање ученика у складу са стандардима српског језика, развијање љубави према књизи и читању, оспособљавање за самостално читање и самоучење и др. Наведени захтеви представљају теоријско-методолошку основу у конципирању истраживања које се презентује у овом раду.

Поред наведених теоријских ставова, питање квалитета уџбеника представља предмет бројних истраживања, целовитијих емпијско-теоријских разматрања у оквиру научних и стручних скупова, научних пројеката и семинара. Једно од обимнијих, актуелнијих и свеобухватнијих теоријско-емпијских разматрања уџбеника је публикација *Уџбеник у основној школи* (Лакета, 1995). У овој публикацији саопштени су резултати испитивања дидактичко-методичких вредности уџбеника у старијим раз-

редима основне школе. Аутор је на основу ставова наставника проверавао информационе, сазнајне, систематизацијске, вредности индивидуализације, самообразовне и координирајуће вредности уџбеника: математике, историје, географије и биологије за пети, шести, седми и осми разред. Резултати овог истраживања показали су да наставници углавном имају позитивне ставове према наведеним вредностима уџбеника. У новије време, квалитет уџбеника је предмет разматрања научних и стручних скупова, самостално или у оквиру анализе квалитета укупног образовног процеса. Часопис *Иновације у настави* један је број (2009, vol. 22, br. 4) посветио теорији и истраживању основношколског уџбеника. У овом броју презентују се научни радови прегледног карактера у којима се дају основне смернице теоријско-методолошког карактера за истраживање, конципирање и евалуацију савременог уџбеника. У њима се даје преглед теоријских разматрања и истраживања уџбеника са психолошког становишта у последњих неколико деценија (Лазаревић). Поред тога, указује се на даље правце теоријског промишљања и истраживања уџбеника и практичне примене постигнутих знања у стварању, акредитовању и употребу уџбеника (Требјешанин). За конципирање овог истраживања значајна су и разматрања и анализа упутстава и инструкција у уџбеницима за први циклус основног образовања. Тако се издвајају инструкције које експлицитно упућују на активност у вези са текстом дате лекције у уџбенику, инструкције које експлицитно упућују на активност у вези са графичким материјалом дате лекције у уџбенику, питања и задаци који се односе на одређене менталне активности и интерфејсјалне инструкције (Ковачевић). Надаље ће бити приказани радови тангентни основном истраживачком проблему у овом раду. У одабиру радова пошло се од два основна критеријума, и то: предмет за који се одређени аспекти уџбеника анализирају и методолошки приступ у анализи уџбеника.

Са позиција првог критеријума издвојени су радови чији су предмет анализе квалитет појединих аспеката уџбеника за српски језик.

У научној и стручној јавности могу се издвојити радови који се детаљније баве појединим аспектима одређених јединица уџбеничког комплета, пре свега читанком. У једном од таквих радова испитује се заступљеност питања, задатака, усмерења, подстицаја у функцији доживљавања, разумевања и тумачења књижевног текста у читанкама за четврти разред основне школе и мишљења учитеља о утицају дидактичко-методичке апаратуре у читанци на ученичко доживљавање, разумевање и тумачење књижевног дела (Пурић, Стојановић, 2013). Резултати ове анализе показују да питања и задаци који се односе на доживљавање, разумевање и тумачење књижевног текста чине око две трећине од укупног броја питања. Такође, испитани учитељи сматрају да тумачење текста на часу и припремање учитеља за час представљају најзначајније функције дидактичко-методичке апаратуре у читанци, према доприносу наставном проучавању књижевног дела.

У најскорије време, на Учитељском факултету у Ужицу организован је научни скуп *Уџбеник у функцији наставе и учења* (2016), на коме су детаљније разматрани различити аспекти квалитета уџбеника језика, математике, познавања природе и друштва, историје, музичке културе, као и одређена општа теоријска питања. У оквиру прве групе, са позиције овог рада, може се издвојити анализа питања, задатака и усмерења у читанкама (дидактичка апаратура) у функцији тумачења књижевних текстова према следећим категоријама: тумачење садржинских елемената књижевног текста; тумачење жанровских особености књижевног текста; тумачење особина и понашања књижевних ликова и тумачење идејног слоја књижевног дела (Пурић, 2016: 75-90). Резултати ове анализе показују да су најзаступљенија питања (37,09%) она која се односе на тумачење особина и понашања књижевних ликова.

Поједини радови анализирају текстове у читанкама и дидактичку апаратуру са аспекта формирања ширег културног контекста (Митровић, Стојков, 2016: 105-114). У раду се указује да аутори читанки, поред обавезујућих целина, имају простора да наставнике усмере, а ученике упуте на шири културни контекст одређеног књижевног текста или једног ствараоца текста. На основу додатних упутстава и садржаја који се тичу ширења културног видика, унапређивања и очувања српске културне баштине у складу са програмским задацима наставе српског језика који се односе на упознавање, развијање, чување и поштовање властитог националног и културног идентитета на делима српске књижевности. Поред тога, аутори указују да ванпрограмски текстови у читанкама могу бити повод за проширивање ученичких знања о нашој култури. У том смислу је као позитиван пример издвојена читанка *Нове школе*.

У оквиру истог скупа приказано је и истраживање чији је био циљ да се утврди да ли квалитет уџбеника из граматике непосредно мотивационо утиче и подстиче радозналост, истраживачки дух, критичност и самосталност ученика у овладавању наставним садржајима из матерњег језика у четвртом разреду основне школе (Стакић, Чутовић, 2016). Процена наведених квалитета граматике такође је извршена на основу ставова наставника. Резултати су показали да значајна већина испитаних наставника позитивно оцењује наведени квалитет уџбеника граматике. Такође, не постоји значајна разлика у ставовима која би била условљена радним искуством или конкретним избором уџбеника који се користе у наставном раду.

Са позиције другог критеријума наводе се резултати процене стандарда квалитета уџбеника из математике за први циклус основног образовања. Као критеријуми анализе квалитета уџбеника математике издвојени су нормативно исказани стандарди који су у претходном делу описани. Резултати истраживања мишљења учитеља показују да постоји значајна разлика у корист уџбеничког комплета издавачке куће *Klett* по свим наведеним стандардима, осим у делу разумљивости садржаја уџбеника. Резултати

тестирања показују да ученици који користе *Klett*-ове уџбенике постижу значајно већи просечни резултат у односу на ученике који користе уџбенике издавача *Нова школа* (Стојановић, Малиновић, 2016: 353-364).

Наведени теоријски и методолошко-истраживачки оквир представља и основу за конципирање истраживања које се презентује у овом раду. Суштинска разлика између наведених и овог истраживања у томе је што ставове о уџбенику, у овом случају комплету уџбеника за српски језик, износе ученици. Опредељење за овакву истраживачку оријентацију лежи у једноставној чињеници да су ученици крајњи корисници садржаја и захтева у уџбеничком комплету, полазећи од чињенице да психолошку структуру става чине сазнајна, емоционална и акциона компонента. На основу тога се може оправдано претпоставити да ставови ученика према садржају и захтевима уџбеника у значајној мери одређују и њихово ангажовање или емоционалност ангажовања у њиховом усвајању и савладавању.

Метод

За процену ставова ученика према уџбеничком комплету за наставни предмет српски језик конструисана је скала у виду семантичког диференцијала, на којој ученици износе своје процене афективних, мотивационих и когнитивних димензија према следећим компонентама уџбеничког комплета: прозних текстова и песама у читанци, граматике и радних листова, као и дидактичке апаратуре у виду питања, налога и упутстава за рад у наведеним јединицама уџбеничког комплета. У инструменту је понуђена листа контрастних атрибута који садрже различити степен позитивног, односно негативног емоционалног значења. На скали од -3, преко 0 до 3 испитаник заокруживањем одређеног броја одређује интензитет или смер свог става. На пример: текстови у читанци су занимљиви – досадни, поучни – нису поучни и др. За потребе сумативног приказивања резултата за поједине компоненте уџбеничког комплета скала од -3 до 3 претварана је у скалу са 7 јединица интензитета слагања. У истраживању је учествовало 277 ученика млађих разреда основне школе из сеоских и градских средина на територији града Враћа.

Табела 1. Структура узорка у односу на разред и средину у којој је школа

Средина у којој је школа	Разред				Σ
	1	2	3	4	
град	38	39	25	25	127
село	35	39	39	37	150
Σ	73	78	64	62	277

Процењивани су уџбенички комплекти следећих издавача: *Завод за уџбенике и наставна средства, Eduka, Нова школа, Креативни центар и Klett.*

Основни задаци основног истраживања били су:

1. Испитивање ставова ученика према уметничким текстовима, песмама и упутима, налазима и задацима који прате наведене књижевне творевине,
2. Испитивање ставова ученика према садржајима приручника граматике,
3. Упоредивање резултата добијених према наведеним компонентама са издавачком кућом комплекта уџбеника.

Подаци су обрађени у статистичком пакету SPSS – 17, уз примену поступака дескриптивне статистике и једнофакторске анализе варијансе (ANOVA)

Резултати истраживања

Структура излагања резултата у раду прилагођена је редоследу истраживачких задатака. На основу тога, прво су приказани резултати који се односе на ставове ученика према квалитету текстова у читанкама зависно од издавачке куће.

Слика 1. Ставови ученика према квалитету уметничких текстова у читанкама¹

¹ Скала ставова у инструменту била је од -3 до 3. На скали на слици дате су средње вредности. Ради прегледности слике приказана је само позитивна страна семантичког диференцијала јер су и све средње вредности на тој страни.

Слика 1. показује да су средње вредности наведених атрибута уметничких текстова у читанкама свих издавача на позитивној страни семантичког диференцијала. Ипак, најнижу средњу вредност има издавачка кућа *Завод за уџбенике и наставна средства*. Ради лакше обраде резултата процене испитаника трансформисане су од 1 до 7, при чему 1 означава негативан пол скале, а 7 позитиван пол скале. Тако рачунате средње вредности омогућиле су и израчунавање значајности разлике уз примену поступка (ANOVA). Резултати анализе варијансе показују да постоји значајна разлика између средњих вредности ($F=5,754$, $p<0,01$). Значајна разлика постоји између издавачке куће *Завод за уџбенике и наставна средства* ($M=37,36$), *Eduka* и издавачке куће *Klett* ($M=43,67$). Највише примедби испитани ученици имају на дужину књижевних текстова (0,78 на скали од -3 до 3), а најмање на актуелност тематике (1,14).

Резултати су, на основу рекодираних вредности, ради прегледности, приказани графички.

Слика 2. Средње вредности издавачких кућа на основу процене књижевних текстова

Други елеменат оцене квалитета читанки биле су песме које заузимају значајно место у настави књижевности.

Слика 3. Ставови ученика према песмама у читанкама

Као и код књижевних текстова, и у овом случају највећу средњу вредност имају садржаји у читанкама издавачке куће *Klett*. У наредном графику приказане су средње вредности издавачких кућа на основу рекодираних вредности у скали од 1 до 7. На основу тога примењен је и поступак (ANOVA).

Слика 4. Средње вредности процене на основу рекодираних вредности скале

Највишу средњу вредност на основу процене песама у читанкама има издавачка кућа *Klett* ($M=42,64$). Резултати ANOVE показују да разлика наведених средњих вредности није статистички значајна ($F=1,597$, $p>0,05$).

Саставни део дидактичке апаратуре читанки јесу и упутства, налози и задаци након обраде поезије и прозних текстова. У њиховој методичкој обради и уметничкој анализи наставници се, као што је у налазима неких тангентних истраживања наведено (Пурић, Стојановић, 2013), у значајној мери ослањају на ова упутства. Из тих разлога се у овом раду испитују ставови ученика према овом елементу читанки.

Слика 5. Процена задатака, упута и налога након текстова и песама у читанкама

Слика показује да најниже средње вредности постоје у процени издавачке куће *Креативни центар*, и то у погледу прецизности задатака и упутстава за рад и примерености могућностима ученика. Највишу средњу вредност и по овом елементу квалитета имају читанке издавачке куће *Klett* ($M=36,31$). У наредној слици дати су просечни резултати на основу рекордираних вредности скале.

Слика 6. Средње вредности задатака, упута и налога у односу на издавача комплета уџбеника

Резултати (ANOVE) показују да разлика у ставовима ученика о квалитету задатака, упута и налога за обраду књижевних текстова и поезије у читанкама није статистички значајна ($F=0,812$, $p>0,05$).

У овом раду процена уџбеничког комплета подразумевала је и процену материјала који обрађује граматичке садржаје српског језика. Ученици су квалитет овог дела уџбеничког комплета процењивали на основу неколико атрибута са биполарним, антиподним значењем. Резултати процене приказани су у наредној слици.

Слика 7. Процена квалитета уџбеника граматике

Резултати показују да у већини индикатора процене или атрибута на скали, најниже средње вредности има издавачка кућа *Klett*. Остале издавачке куће имају приближне средње вредности. Резултати (ANOVA) показују да ова разлика није статистички значајна ($F=1,884$, $df=4$, $p>0,05$). Највише примедби ученици имају на тежину граматичких садржаја ($M=0,94$, на скали од -3 до 3). Однос просечних оцена квалитета уџбеника граматике на основу рекодираних вредности приказан је на наредној слици.

Слика 8. Средње вредности вредновања граматичких садржаја комплекта уџбеника

Дискусија

Резултати истраживања показују да се средње вредности процене квалитета комплекта уџбеника за српски језик налазе на позитивној страни семантичког диференцијала када су у питању наведени елементи вредновања. Ипак, остварене средње вредности вреднованих елемената у оквиру јединица уџбеничког комплекта углавном су у интервалу умерено позитивног става. Када се ради о квалитету књижевних текстова, најпозитивније су оцењени садржаји издавачке куће *Klett*. С обзиром на то да се ради о текстовима који су прописани у оквиру програма са обавезујућим карактером, разлоге за такву разлику могуће је пронаћи у осталим елементима који прате обраду књижевних текстова. На основу расположивих података у раду разлози се могу пронаћи у методичком приступу у њиховој обради, која је значајно одређена и дидактичком апаратуром која прати књижевне текстове. У овој области највишу средњу вредност имају наведени елементи издавачке куће *Klett*. У раду нису обухваћени стандарди који се односе на графичко-ликовне и техничке захтеве квалитета уџбеника, који такође могу имати значајно мотивационо деловање. У том делу, као и у делу већ

поменуте дидактичке апаратуре, која имплицира и упућује на методичко истицање васпитних и етичких захтева, треба тражити наведене разлике у односу на издаваче који су испитивани у овом раду.

Исти однос средњих вредности постоји и када се ради о вредновању песама које се обрађују у читанкама из српског језика за први циклус основног образовања. Најпозитивније су оцењени садржаји читанки издавачке куће *Klett* иако установљене разлике нису статистички значајне. Ове разлике могуће је објаснити тиме што програмски захтеви, поред обавезних текстова, омогућавају и прописују слободан избор текстова, према конкретним наставним потребама и у складу са програмским захтевима, пре свега из области народне књижевности и осталих тзв. некњижевних текстова (аутобиографија, мемоари познатих личности, научно-популарни текстови и др). Такође, како показују истраживања наведена у теоријском делу рада, постоји разлика у структури дидактичке апаратуре која прати садржаје књижевности. Овакве разлике могу утицати на различито доживљавање књижевних текстова од стране ученика. Иначе, средње вредности оцено квалитета песама изнад су просечних вредности текстова. То би могло да значи да је ова књижевна форма ученицима пријемчивија за обраду у односу на књижевне текстове. Упоредивање односа ученика према књижевним текстовима и песмама као уметничким формама може бити предмет даљих истраживачких напора са наглашенијим квалитативним истраживачким методолошким приступом.

Већ је истакнуто да је дидактичка апаратура значајан методички елемент квалитета јединица уџбеничког комплета. Пре свега, зато што се већина наставника њима руководи у обради књижевних садржаја. У том делу квалитета читанке, такође су најпозитивније оцењени садржаји који су наведени након садржаја књижевности у читанкама издавачке куће *Klett*. С обзиром на то да је у овом делу вредновања наведено седам афективних, мотивационих и когнитивних димензија на седмостепеној рекодираној скали семантичког диференцијала, максимални скор износи 49. Средње вредности наведених елемената вредновања дидактичке апаратуре свих издавача читанки у опсегу је од 36,04 до 36,3, што у просеку износи 73,47% од максималног скорa на скали. То значи да постоји значајан простор за повећање квалитета дидактичке апаратуре читанки свих издавачких кућа. И у овој области разлика средњих вредности није статистички значајна.

Када се ради о граматичким садржајима, не постоје значајне разлике у процени квалитета у односу на издавачку кућу. Средње вредности презентованих садржаја граматике и радних листова су у распону од 29,25 (*Klett*) до 30, 87 (*Eduka*), што износи 83,33% од максималног скорa на скали. То значи да су граматички приручници као јединице уџбеничког комплета најпозитивније оцењени од стране ученика.

Добијени резултати у овом истраживању делимично се могу упоредити са резултатима вредновања квалитета уџбеника од стране наставника. Испитивани ученици, као и наставници, позитивно оцењују квалитет уџбеничког комплета из српског језика. Ипак, резултати добијени у овом

истраживању, узимајући у обзир место средњих вредности на скали процене, указују на значајан простор за даље повећање квалитета уџбеничких комплекта свих издавачких кућа. Потпунији резултати добили би се и значајнијим квалитативним методолошким приступом у истраживању квалитета комплекта уџбеника за све наставне предмете. Ови резултати указали би на основне смернице подизања квалитета уџбеника, што би допринело и подизању квалитета образовног процеса у целини.

Литература

1. Поткоњак, Н., Шимлеша, П. (1989). *Педагошка енциклопедија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Вилотијевић, М. (1999). *Дидактика 3 – организација наставе*. Београд: Учитељски факултет.
3. Кундачина, М., Банђур, В. (2007). *Академско писање*. Ужице: Учитељски факултет.
4. Ковачевић, З. (2009). Инструкције за самостално учење као структуралне компоненте уџбеника. *Иновације у настави*. Vol.22, br.4. (56-70).
5. Лакета, Н. (1995). *Уџбеник у основној школи*. Београд: Учитељски факултет.
6. Лазаревић, Д. (2009). Уџбеник као предмет психолошке анализе у нашој средини – приступи, проблеми и резултати. *Иновације у настави*. Vol.22, br.4. (5-15).
7. Митровић, М., Стојков, И. (2016). Читанка за четврти разред као уџбеник ширег културног контекста. У: Пешикан, А. (ур): *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења*. Зборник са научног скупа. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу, 105-114.
8. Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2008). *Водич за добар уџбеник – Општи стандарди квалитета уџбеника*. Нови Сад: Платонеум.
9. Пурић, Д., Стојановић, Б. (2013). Читанка у функцији доживљавања, разумевања и тумачења књижевног дела у настави у млађим разредима основне школе. У: Николић, Р. (ур): *Настава и учење – квалитет наставног процеса*. Зборник са научног скупа. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу, 387–396.
10. Пурић, Д. (2016). Читанка и могућности тумачења књижевног текста у настави. У: Пешикан, А. (ур): *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења*. Зборник радова са научног скупа. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу, 75-90.
11. Требјешанин, Б. (2009). Психолошка истраживања и пракса стварања уџбеника у Србији – поглед уназад и унапред. *Иновације у настави*. Vol.22, br.4. (16-24).
12. Смиљковић, С., Милинковић, М. (2008). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Учитељски факултет у Врању – Учитељски факултет у Ужицу: Врање – Ужице.
13. Стојановић, С., Малиновић-Јовановић, Н. (2016). Процена стандарда квалитета уџбеника из математике за први циклус основног образовања. У:

- Пешикан, А. (ур): *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења*. Зборник радова са међународног научног скупа. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу. 353–364.
14. Стакић, М., Чутовић, М. (2016). Ставови учитеља о уџбенику из граматике као мотивационо средство за самостално учење. У: Пешикан, А. (ур): *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења*. Зборник радова са научног скупа. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу. 91–104.
15. *Правилник о стандардима квалитета уџбеника и упутство о њиховој употреби*. "Службени гласник РС", бр. 42/2016-11

Siniša Stojanović

THE ATTITUDES OF STUDENTS OF YOUNGER GRADES OF PRIMARY SCHOOL TOWARDS THE SET OF TEXTBOOKS FOR THE SERBIAN LANGUAGE

Summary: *The paper examines the attitudes of students of younger grades of primary school towards the set of textbooks for the Serbian language of the following publishers: Zavod za udžbenike, Educa, Kreativni centar, Nova škola and Klet. The 277 students have participated in the research.*

In order to evaluate students' attitudes, a scale has been constructed according to the principle of semantic differential, where students present their evaluations of affective, motivational and cognitive dimensions as to prose texts and poems in the reader, grammar and worksheets, as well as to the didactic apparatus in the form of questions, orders and working instructions in the stated elements of the textbook set.

The results show that, in total, the students group their answers on the positive side of the semantic differential, but within the mean values. The analysis of individual elements of the scale shows that negative estimations are more pronounced towards the length and scope of literary texts, the motivational values of the poems, the transparency of the instructions after texts and poems in the reader, and the weight of contents of grammar and worksheets.

Students who use different publishers, differ significantly only in attitudes towards literary texts. In other elements of textbook quality estimation, there are no significant differences between these publishing houses.

Key words: *textbook quality, semantic differential, student attitudes, quality standards.*

Примљено: 31. 8. 2017. године.

Одобрено за штампу: 11. 10. 2017. године.